



BIOR

PĀRTIKAS DROŠĪBAS, DZĪVNIEKU VESELĪBAS
UN VIDES ZINĀTNISKAIS INSTITŪTS

AIZSARDZĪBAS UN APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS ROŅIEM LATVIJAS ŪDEŅOS BALTIJAS JŪRĀ UN RĪGAS LĪCĪ

Didzis Ustups un Māris Plikšs



SUGAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA IZSTRĀDE SUGU GRUPAI „ROŅI” – PLĀNA IZSTRĀDES GAITA

- 2016. gada decembrī DAP izvēlas plāna izstrādātāju SIA ProMare (Igaunijas kompānija) saskaņā ar notikušo publisko iepirkumu;
- Plāna izstrāde plānota līdz 2019. gada septembrim, bet, tā kā netiek nodots līdz galam izstrādāts un izdiskutēts dokuments, DAP ar izstrādātājiem 2019. gada rudenī līgumu lauž;
- 2020. gada aprīlī tiek sludināts jauns publiskais iepirkums par roņu apsaimniekošanas (aizsardzības) plāna izstrādes pabeigšanu;
- 2020. gada jūnijā tiek noslēgts līgums ar Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūta “BIOR” par plāna pabeigšanu.
- 2020. gada oktobrī plāns tiek iesniegts Dabas aizsardzības pārvaldei

Pogainā roņa *Phoca hispida*, pelēkā roņa *Halichoerus grypus* un plankumainā roņa *Pusa vitulina* apsaimniekošanas (aizsardzības) plāns



plāns izstrādāts laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam

Izstrādātāji: Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts BIOR un Pro Mare

Autori: Māris Plikšs, Valdis Pilāts, Mart Jüssi, Ivar Jüssi, Kristīne Pētersone un Didzis Ustups

Vāka fotogrāfiju autori: Kaido Haagen, Ivar Jüssi, Andis Liepa, Māris Pilāts, Māris Plikšs

Ieteicamais citēšanas paraugs: Plikšs et al., 2020. Pogainā roņa *Phoca hispida*, pelēkā roņa *Halichoerus grypus* un plankumainā roņa *Pusa vitulina* aizsardzības un apsaimniekošanas plāns. BIOR.

ROŅU AIZSARDZĪBAS PLĀNA MĒRĶIS

Roņu aizsardzības plāna mērķi ir:

- 1) nodrošināt ilgtspējīgu pelēkā roņa un pogainā roņa populācijas Baltijas jūras Latvijas ūdeņos
- 2) rosināt iespējamus risinājumus un uzlabojumus dabas aizsardzības un zivsaimniecības vadībā, lai sabalansētu zvejnieku un dabas aizstāvju intereses.

RONĪ LATVIJAS ŪDEŅOS BALTIJAS JŪRĀ UN RĪGAS LĪCĪ

Pelēkais ronis (*Halichoerus grypus*)



Pogainais ronis (*Pusa hispida*)

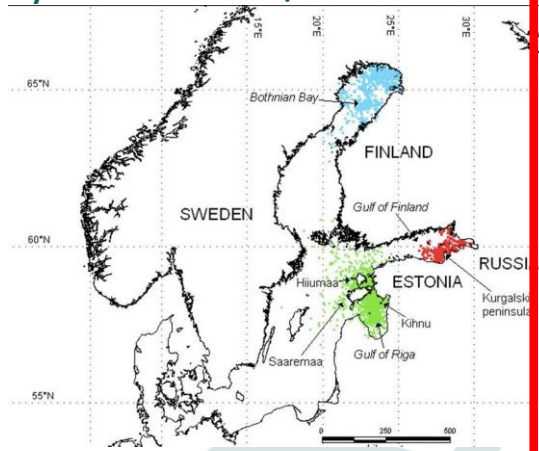
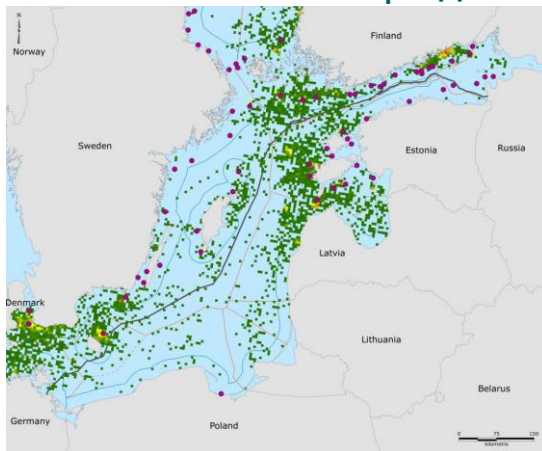


Plankumainais ronis (*Pusa vitulina*)



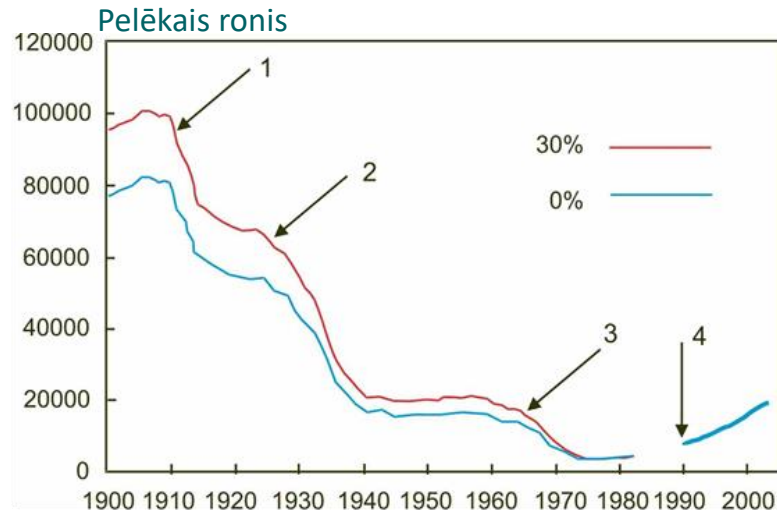
Izplatība

<https://www.youtube.com/>

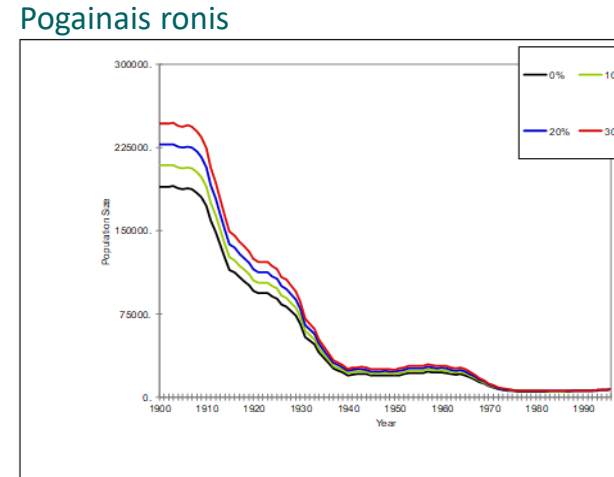


Regulāra sastopamība Latvijas ūdeņos

ROŅU POPULĀCIJU DINAMIKA



- 1 - Militāro šaujamieroču pielietošana roņu medībās
- 2 - Kompensācijas maksājumu uzsākšana (medību intensificēšanās)
- 3 - Vides toksīnu negatīvā ietekme uz roņu vairošanos
- 4 - Roņu aizsargājamo teritoriju izveides sākums un populācijas stāvokļa uzlabošanās

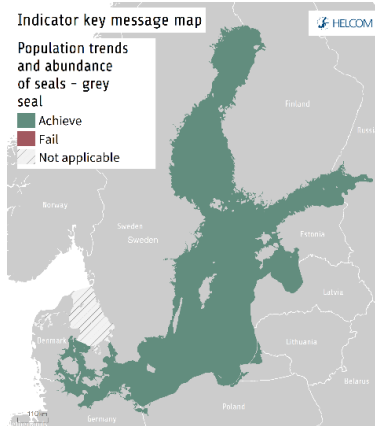


Skaita vērtējums Latvijas ūdeņos Baltijas jūrā un Rīgas līcī

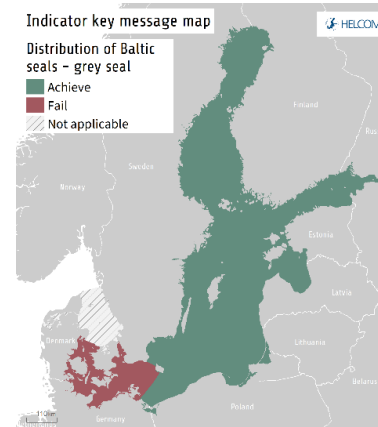
- Nav Latvijas roņu populācijas
- Roņi ierodas barošanās perioda laikā:
- Novērtējums (2017.gads):
 - Pelēkais ronis: ~3 000 roņu (~10 % no Baltijas jūras populācijas – BJ+ RL)
 - Pogainais ronis: 278 – 509 roņi (1/3 no kopējās Latvijas-Igaunijas populācijas - RL)

HELCOM ROŅU POPULĀCIJU NOVĒRTĒJUMS

Populācijas skaits

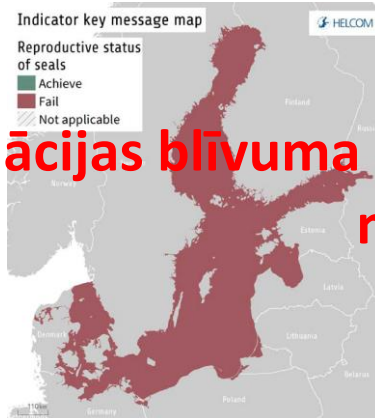


Izplatība



Pelēkais ronis – viena populācija

Vairošanās

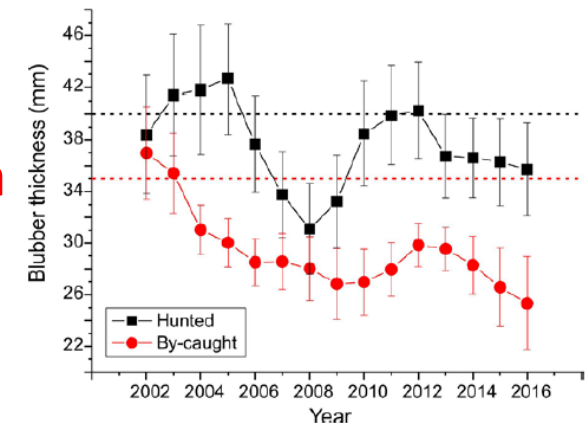


Barošanas



Vai populācijas blīvuma atkarības ietekmes un klimata maiņa?

Zemādas tauku slāņa biezums

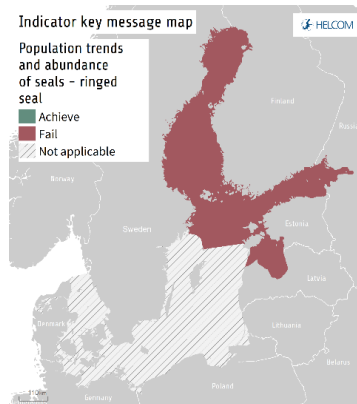


- Kopš 2000.-šo gadu sākuma vērojama zemādas tauku slāņa samazināšanas tendence. Labs stāvoklis ir bijis 1993.-2001. un 2002.-2005. gados
- Vairošanās – bija labs stāvoklis 2013.2014.gados

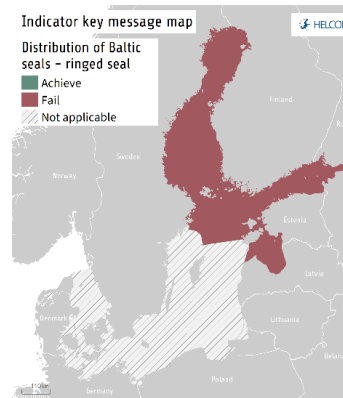
Avots: HELCOM Core Indicators of Biodiversity, 2018

HELCOM ROŅU POPULĀCIJU NOVĒRTĒJUMS

Populācijas skaits



Izplatība



Pogainais ronis – 3 populācijas

- Demogrāfiskie rādītāji nav vērtēti
- Populācijas lielums zem 10 000 īpatņu (izņemot Botnijas līci)
- Izplatība ierobežota tikai līčos (atšķirīga no sugas sākotnējā izplatības areāla)

Avots: HELCOM Core Indicators of Biodiversity, 2018

POPULĀCIJAS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Faktors	Pelēkais ronis	Pogainais ronis
Klimata izmaiņas		X
Epizootiskās slimības		X (PDV pagājušā gs. sākumā)
Zvejniecība	X ?	
Roņu medības		X
Kuģu un gaisa satiksme		X (ledus apstākļos)
Vides piesārņojums (PCB, DDT)	X (pagātnē)	X (pagātnē)
Vides piesārņojums (eutrofikācija u.c.)		
Naftas noplūde		
Militārie atkritumi		
Militārās aktivitātes	?	?
Vēja generatoru parki jūra		

Avoti:

1. Latvian Report format on the 'main results of the surveillance under Article 11' for Annex II, IV and V species
2. The IUCN Red List of Threatened Species 2016
3. Species information sheet. HELCOM Red List of Baltic Sea species in danger of becoming extinct

ROŅU IETEKME UZ ZIVĪM EKOSISTĒMĀ

I. Var radīt ekonomiskus zaudējumus zivju industrijai:

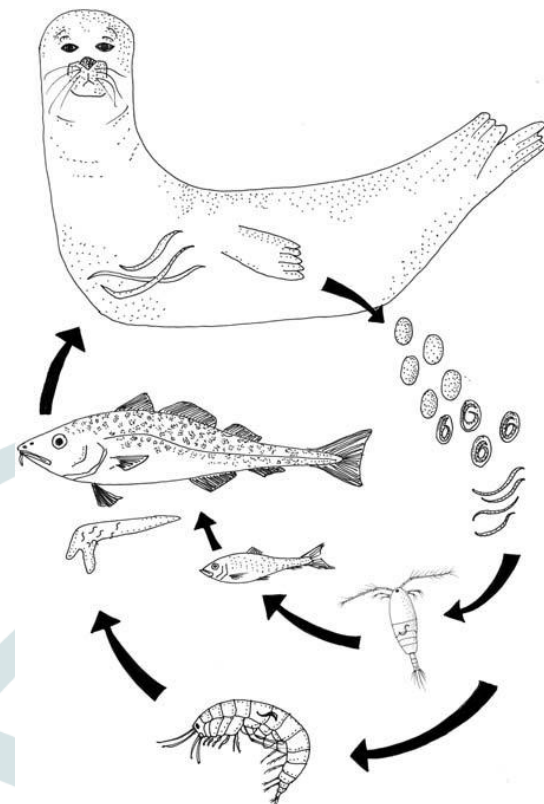
- Maina zivju dabisko mirstību
- Mainās piesardzīgas krājuma regulēšanas kritēriji, piemēram F_{01} un F_{msy}
- Var ietekmēt noplicinātu krājumu atjaunošanos

II. Saimniekorganismi parazitē jūru ekosistēmā:

- Kuņģa parazitiskai nematodei (*Pseudoterranova decipiens*)
- Aknu nematodei (*Contracaecum osculatum*)

Pētījumi Baltijas jūrā attiecībā uz Austrumbaltijas mencu:

- Invadēto mencu kondīcijas faktors ir aptuveni par 20% zemāks nekā neinficēto zivju
- Mazāka izmēra invadētām zivīm palielinās mirstība un tikai daļa sasniedz lielākus izmērus



ROŅU IETEKME UZ ZIVĪM EKOSISTĒMĀ

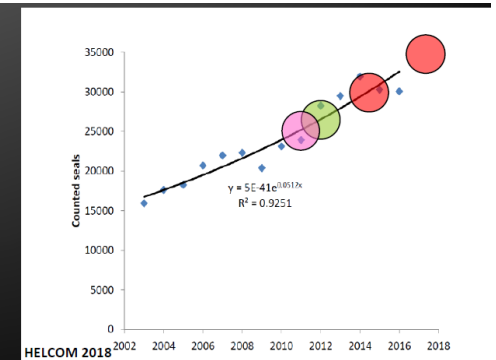
(BALTFISH Seal Symposia):

➤ Jane W. Behreins (Dānija)

1980s-1990s: 3-22% of cod infected, 4-14 worms

2011-2012: 26-55% infected, 20-57 worms

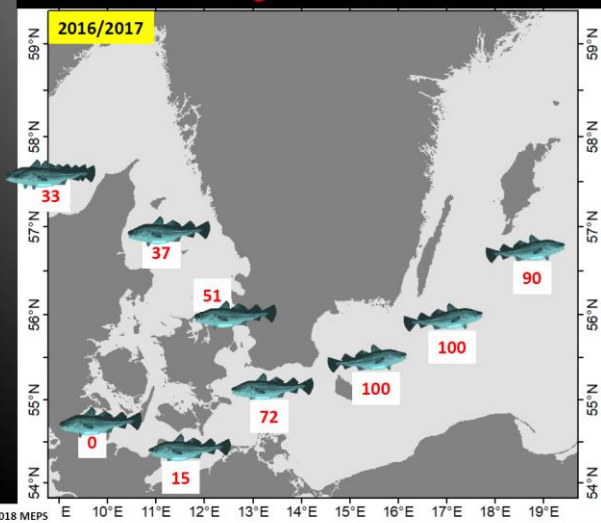
2014-2017: 90-100% infected, 27-40 worms i 2017



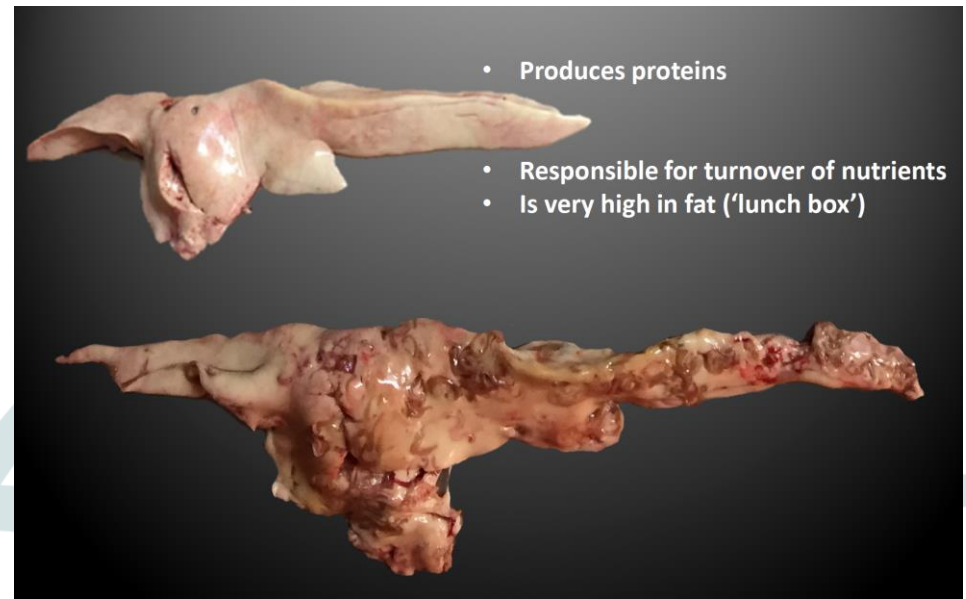
Spatial occurrence of liver worm in cod (35-50cm)

Prevalence: Percentage of cod infested with liver worm

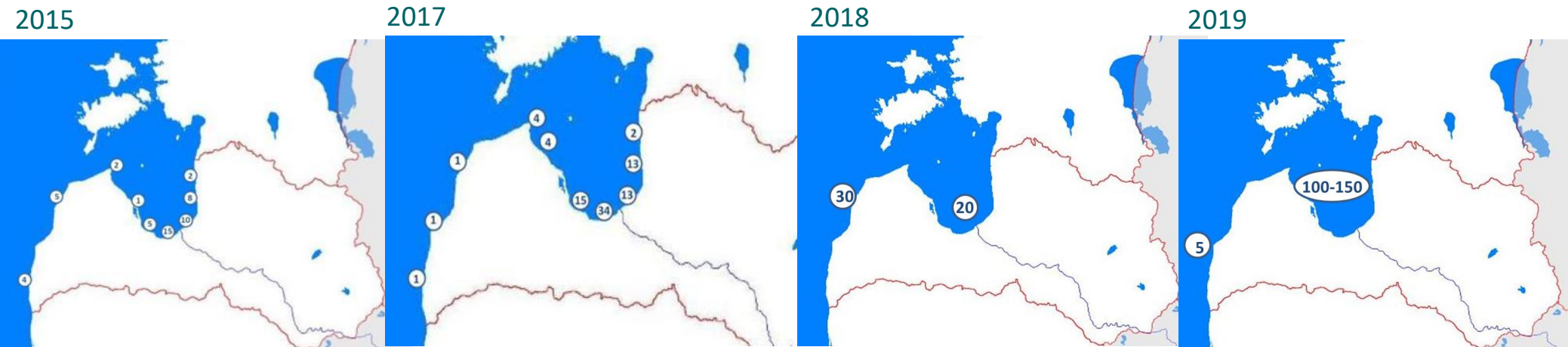
2016/2017



Data from Sokolova et al 2018 MEPS



ROŅU MAZUĻI PIEKRASTĒ



- Skaitis grūti novērtējums – telefona ziņojumi
- Gk. pelēkā roņa mazuļi (RZD nonāk arī 1-2 pogainā roņa mazuļi ik gadu)
- Skaitis palielinās
- Gk. Rīgas līcī

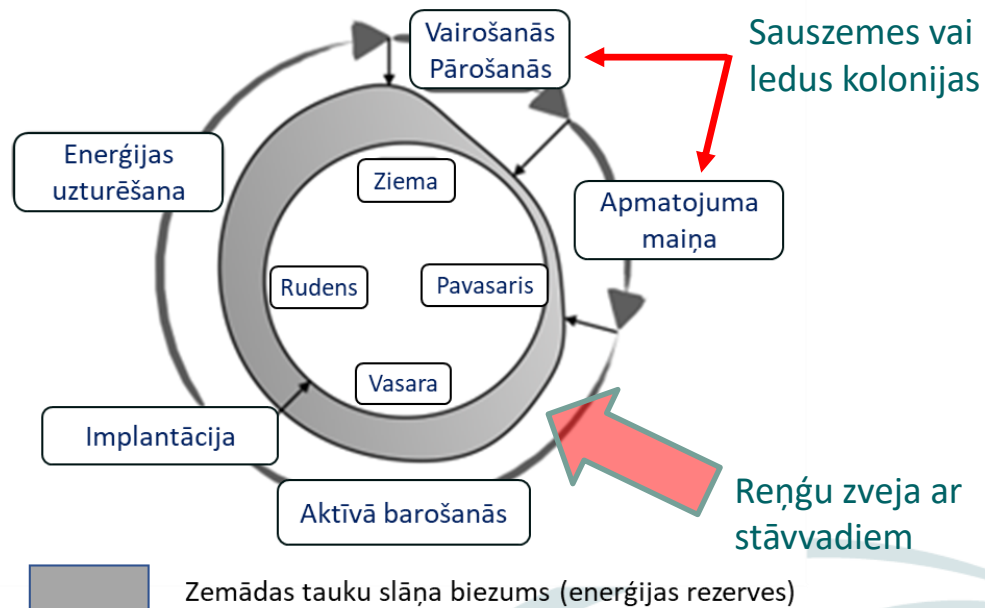
Kādi iemesli:

- Dzimuši uz ledus vai saliņām Igaunijā
- Klimata maiņas upuri (pazaudējuši mātes pirms laika)
- Ierodas Latvijā nomirt (krastā iznāk, jo ūdenī salst)
- Mēdz būt ievainoti
- NAV bioloģiska problēma (vismaz pagaidām)
- IR sociāla problēma (cilvēki vēlas tos glābt)



ROŅU POTENCIĀLĀ IETEKME UZ PIEKRASTES ZVEJU

Roņu enerģētiskais cikls laikā



- Zvejas rīku un lomu intensīvākie postījumi sākas otrajā pusgadā
- Zvejas intensitāte lielāka tieši aprīlī - septembrī

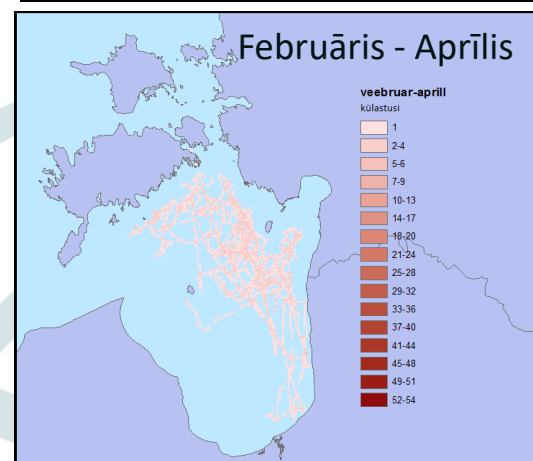
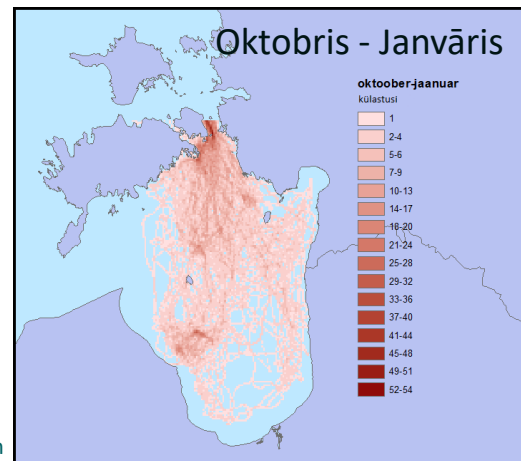
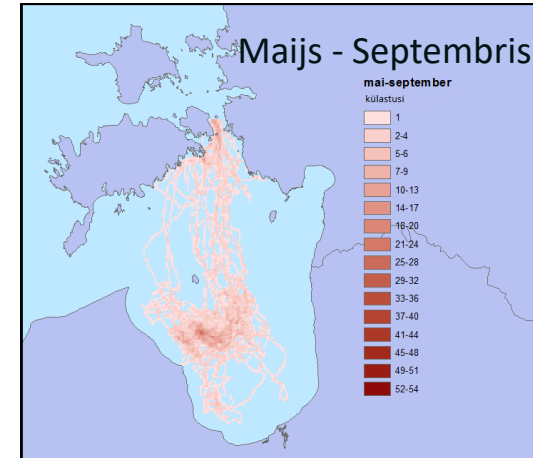
ROŅU POTENCIĀLĀ IETEKME UZ PIEKRASTES ZVEJU

Pogainais ronis nav satopams piekrastē:

- Telemetriskās iezīmēšanas rezultāti
- Jūrā 2-3 nedēļas, tad uz sauszemi atpūsties
- Tuvāk krastam rudenī, kad ūdens atdziest
- Ļoti mobili: dažās dienās pārvar 150-180km
- No krastā izskaldotajiem roņiem pogainais sastāda 1.2-1.5%



Avots: Mart Jussi, pers.com



ROŅU PIEZVEJA

- Vērtējama samērā pēdējos gadus ievērojams (~200-500 roņu gadā)
- Gk. Rīgas līcī
- Zvejnieki neregistrē roņu piezveju nozveju žurnālos – psiholoģisks moments (?)
- Reālā piezveja tiek atklāta individuālās intervijās
- Pēdējos gadus vērojama piezvejas samazināšanās tendence
- Par piezvejas apmēriem var spriest pēc krasta izskalotajiem roņiem

	Skaits				Utilizēšanas/aizvākšanas no piekrastes izmaksas (EUR)	
Gads	2015	2016	2017	2018	2017	2018
Rīgas līcis	358	266	358	268	30 521	16 275
Atklātās jūras piekraste	29	44	64	105	1 175	4 800
Kopā	387	310	422	373	31 696	21 075

ROŅU SKAITA REGULĒŠANA/MEDĪBAS LATVIJĀ

- **Sporta medības** nav pieļaujamas, jo nav patstāvīgu roņu sauszemes vai ledus koloniju (respektīvi, kā tas ir Igaunijā, Somijā un Zviedrijā)
- **Roņu atbaidīšana un ieguve** būtu pieļaujamas **tikai** attiecībā uz pelēko roni, ņemot vērā pašreizējo populācijas stāvokļa vērtējumu (Dānija, Somija, Zviedrija)

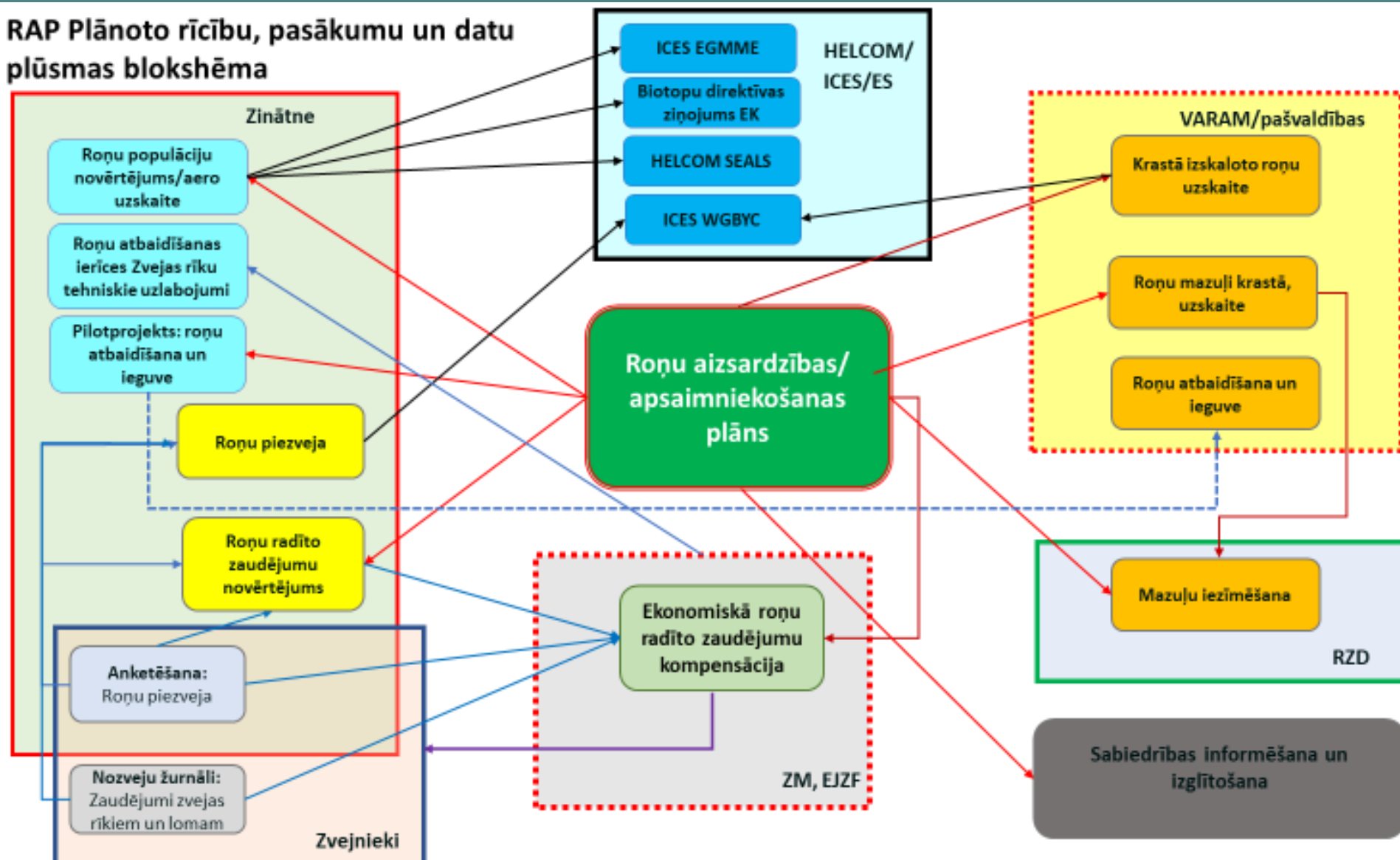
KOPSAVILKUMS

- Pašreizējos apstākļos tikai pelēko roņu vides stāvoklis vērtējams kā labs
- Iespējams ka pelēkā roņa populācijas vairošanās un barošanās rādītāju samazinājums saistāms ar blīvuma atkarīgajām ietekmēm
- Zvejnieku lomu un zvejas rīku postījumus gk. veic. pelēkais roni
- Zvejnieku lomu un zvejas rīku postījumiem ir sezonāls raksturs
- Nepieciešams mazināt roņu piezveju eg informācijas kampaņas (1), zvejnieku individuālās intervijas (2)
- Roņu mazuļu skaita parādīšanās piekrastē saistīta ar klimata izmaiņām un iespējams populācijas blīvum atkarības ietekmēm
- Roņu atbaidīšanu un ieguve pieļaujama tikai attiecībā uz pelēko roni. Šai sakarā nepieciešams:
 1. Pilotpētījums par metodes efektivitātes novērtēšanu
 2. Zvejnieku izglītošana roņu sugu atšķiršanai uz ūdens

AIZSARDZĪBAS UN APSAIMNIEKOŠANAS PAREDZĒTIE PASĀKUMI

- Izpēte un datu apkopošana
- Informēšana un izglītošana, profesionālās kvalifikācijas celšana
- Roņu apsaimniekošanas pasākumi
- Roņu-zvejnieku konfliktsituāciju mazināšana
- Normatīvo aktu izmaiņas

RAP Plānoto rīcību, pasākumu un datu plūsmas blokshēma



6. IETEIKUMI ROŅU AIZSARDZĪBAI

6.2. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un/vai mikroliegumu izveidošana

Nav nepieciešama.

6.3. Roņu populācijas atjaunošanas pasākumi

Nav nepieciešami.

6.4. Roņu dzīvotņu apsaimniekošanas pasākumi

Nav nepieciešami.

6.5. IZPĒTE UN DATU APKOPOŠANA

➤ 6.5.1. Roņu populācijas skaita dinamikas izpēte.

Netiešie dati no zvejniekiem

➤ 6.5.2. Krastā izskaloto beigto roņu uzskaitē.

Pašvaldībām rekomendēts veikt uzskaiti un iesniegt datus DAP

➤ 6.5.3. Roņu aizbaidīšanas un ieguves efektivitātes novērtējums

Nepieciešams pilotpētījums par metodes pielietošanu Latvijā, ņemot vērā krasta formu, zvejas rīkus un vietu. Sadarbībā ar zvejniekiem

➤ 6.5.4. Pogaino roņu uzskaitē Rīgas jūras līcī

Gados, kad līcī klāj vienlaidus ledus, nepieciešama uzskaitē no gaisa. Reizi 6 gados

➤ 6.5.5. Zvejnieku intervēšana bojāgājušo roņu novērtēšanai

Ik pēc 3 gadiem plašā mēroga zvejnieku intervēšana

IZPĒTE UN DATU APKOPOŠANA (TURPINĀJUMS)

- **6.5.6 Sabiedrības domas izpēte par roņu un zvejnieku konfliktu risināšanas iespējām.**

Sabiedrības domas izpēte gan piekrastē, gan citur Latvijā

- **6.5.7. Roņu radīto zaudējumu aprēķināšana piekrastes zvejas rīkos**

Jāturpina ievākt datus par visiem zvejas rīkiem. Aprēķini jāatjauno mainoties roņu un zivju krājuma stāvokļa novērtējumam, ne retāk kā reizi 3 gados

- **6.5.8. Jūras vēja parku ietekmes uz roņiem novērtējums**

Potenciālo jūras vējaparku būvniecības gadījumā, novērtējumā iekļaut arī roņus

- **6.5.9. Rehabilitētu roņu jūrā izlaišanas efektivitātes novērtējums**

Izglābto roņu novērtējums izmantojot satelītraidītājus

6.6. INFORMĒŠANA UN IZGLĪTOŠANA, PROFESIONĀLĀS KVALIFIKĀCIJAS CELŠANA

► 6.6.1. Informatīvā kampaņa par piekrastē atrastiem roņu mazuļiem

Dabas aizsardzības pārvaldei, sadarbībā ar Zooloģisko dārzu ir nepieciešams darbu turpināt

► 6.6.2. Zvejnieku izglītošana

Sugu atšķiršana, roņa loma ekosistēmā, iespēja izvairīties no piezveja,

► 6.6.3. Sabiedrības informēšana par roņu populācijas stāvokli Baltijas jūrā

Regulāri jāinformē sabiedrība par roņu populācijas stāvokli Baltijas jūrā un Latvijas ūdeņos, apsaimniekošanas (iespējamo roņu ieguves gadījumā) gaitu un zinātnisko izpēti.

► 6.6.4. Sabiedrības informēšana un izglītošana par beigtiem roņiem liedagā

6.7. ROŅU APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

► 6.7.1. Pieaugušie roņi

– 6.7.1.1. Izskaloto roņu utilizēšana

- Izskalotos roņus, kas ir pašvaldības atbildībā, rekomendēts aprakt kāpās (vismaz 75cm dziļumā) vai maksimāli tuvu tai vietai, kur to atrod.
- Tomēr ieteicamākais veids ir to savākšana un utilizēšana savvaļas dzīvnieku kapsētās.
- Roņu līķu aprakšana nebūtu pieļaujama pilsētu teritorijās un zilo karogu pludmalēs, teritorijās, kuras primāri ir paredzētas cilvēku vai tūristu atpūtai.

– 6.7.1.2. Zvejnieku iesaiste beigto roņu utilizēšanā

- Tiek rekomendēts piekrastes pašvaldībām izstrādāt mehānismu par finansiālu atbalstu zvejniekiem, ja zvejas rīkā nejauši bojā gājušais ronis pēc izvešanas krastā tiek utilizēts paša zvejnieka spēkiem.

6.7. ROŅU APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

► 6.7.2. Roņu mazuļi

– 6.7.2.1. Roņu mazuļu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu komplekss

- 1. Pasākumus organizē Pārvalde sadarbībā ar Rīgas zoodārzu (līdzšinējais modelis- apraksts sniegts 3.3 nodaļā);
- 2. Pasākumus organizē vietējās pašvaldības, sadarbojoties ar dzīvnieku patversmēm vai veterinārajām klīnikām.
- 3. Pasākumus organizē roņu patversme (-es).
jāizveido specializēta- roņu patversme. Tās ieteicamā atrašanās vieta: Rīgas jūras līča dienviddaļas piekraste.

Nepieciešama to darbinieku apmācība, kuriem uz vietas liedagā jāizvērtē nepieciešamība roņu mazuļus pārvietot. Apmācība būtu nepieciešama arī patversmju darbiniekiem, ja patversmes sāktu uzņemt roņu mazuļus

Plāna noslēdzošā diskusijā nolemts rekomendēt līdzšinējo modeli

6.8. ROŅU-ZVEJNIEKU KONFLIKTSITUĀCIJU MAZINĀŠANA

► 6.8.1. Tehniskie risinājumi roņu-zvejnieku konfliktsituācijas risināšanai

- Jāturpina tehnisko risinājumu izstrāde, lai samazinātu roņu piezveju piekrastes zvejā un samazinātu zvejniekiem nodarītos zaudējumus.

► 6.8.2. Roņu nodarīto zaudējumu ekonomiskā kompensācija

- Nepieciešams arī nākotnē turpināt kompensēt piekrastes zvejniekiem roņu nodarītos postījumus, pielietojot ZM ieviesto kompensācijas mehānismu.

► 6.8.3. Roņu atbaidīšana un ieguve tiešā zvejas rīku tuvumā

- Pilotpētījums par roņu ieguves metodēm tiešā zvejas rīka tuvumā Latvijas apstākļos
- Roņu atbaidīšana un ieguve tiešā zvejas rīku tuvumā, pieļaujot, līdzīgi kā citās kaimiņvalstīs, iegūt ne vairāk kā 1% no pelēkā roņu populācijas skaita novērtējuma Latvijas ūdeņos.

A photograph of a seal swimming in blue water, with its head and eyes visible above the surface. The water has a textured, wavy appearance.

Paldies par uzmanību!

[www.bior.gov](http://www.bior.gov.lv)

Daugavgrīvas iela 6, Rīga, Latvija, LV-1046



BIOR

PĀRTIKAS DROŠĪBAS, DZĪVNIEKU VESELĪBAS
UN VIDES ZINĀTNISKAIS INSTITŪTS